

ZUKÓW

1904

dep

1000

100

27-30

NW 1/4 - 1904

objąć odnowę z rozszerzeniem
granic.

ANALIZA I OCENA WARTOŚCI ZABYTEKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI

Park, ogród, aleja, zieleń towarzysząca

Rodzaj: klasztorny, zamkowy,
parku / ogrodu: pałacowy, dworski, miejski

Czas powstania: 1900 r. wg proj. Kronenberga

Forma stylowa: Krapobud.

Wielkość: 2 ha 0,2 ha

Nazwa: ZUKOW

Adres: Sochaczew

Województwo: Skierniewice

Użytkownicy: mieszkający przy

KRYTERIA

0

1

2

3

4

zły

mierny

db

b.db

A I.
Wartości
zabytkowe

Stopień przetwarzania elementów dawnego układu
przestrzennego

1. Osie i ciągi kompozycji /relacja z archi-
tekturą/

1

2. Układ dróg

0

3. Stopień przetwarzania starodrzewia

1

4. Układ wodny i pierw. ukształt. terenu

0

5. Zachowanie dawnych elementów architektury
i małej architektury

1

II.

Wartość układu przestrzennego

1. Jednorodność stylu całego układu lub wysoka
czytelność nawarstwień stylowych

1

2. Wartość historyczna układu /dawność/

1

3. Wartość obiektów architektury

1

4. Reprezentatywność lub unikalność w skali
regionu lub kraju

2

5. Wartości krajobrazowe i estetyczne

2

III.

Wartości tradycji historycznej
/w sensie potencjalnych walorów turystycz-
nych/

1. Związek obiektu z postaciami lub wydarze-
niami historycznymi

10.

Wartości zabytkowe ogółem

B I.
Wartości
przyrod-
nicze i
ekologi-
czne

Wartości przyrodnicze i ekologiczne

1. Rzadkie gatunki drzew i krzewów

0

2. Drzewa o charakterze pomników przyrody

0

3. Intensywność zadrzewienia

1

4. Stan zdrowotny drzewostanu

1

5. Znaczenie ekologiczne

1

Wartości przyrodnicze ogółem

3

Ogólna ocena obiektu

13

Analizę sporządził:

Data:

18.06.78

Uwaga dotycząca koniecznej, doraźnej interwencji w zakresie zmiany sposobu użytkowania obiektu
oraz działań konserwatorskich w odniesieniu do zadrzewienia i obiektów architektonicznych
- podać na odwrocie karty!

EWIDENCJA PARKU
W
ŻUKÓWIE

gmina Sochaczew
woj. Skierniewickie

OPRACOWALI

Stanisław IKONOMOW
Aleksandra KURPIS
Marek ŁADYKOWSKI
Maria NAJMOWICZ

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 1904

Warszawa, listopad 1977

METRYCZKA PARKU - OGRODU

1	ADRES I MIEJSCOWOŚĆ /dzielnica, ul., nr posesji/ ZUKÓW pocz. CHODAKÓW		GMINA SOCHACZEW	WOJEWÓDZTWO SKIERNIEWICE	
2	NAZWA PARKU AKTUALNA nie ma		DAWNA majątek WĘGRZYCKICH		
3	RODZAJ PARKU I STAN JEGO ZACHOWANIA Park przydworski - zachowane nieznaczne fragmenty				
4	CZAS POWSTANIA I WAŻNIEJSZE FAZY PRZEKSZTAŁCEŃ 1900 r. projekt /Kroneberg/ - Rejestr Ogrodów Polskich/-Ogród krajobrazowy 1918 r. przekształcenia. Po roku 1945 - dewastacja			AUTOR	
5	POWIERZCHNIA PARKU: OGÓŁEM W ha 2 ha	W TYM WÓD W ha 0,2 ha	ISTNIEJĄCE BUDYNKI 1.0 WARTOŚCIACH ZABYTKOWYCH dworek		
6	NR I DATA REJESTRU PARKU - OGRODU	OPINIA KOMISJI KONSERWATOR SKIEJ	2. INNE kurnik i mieszkanie		
7	UŻYTKOWNICY OBIEKTU mieszkania prywatne				
8	ISTNIEJĄCA DOKUMENTACJA DATA I AUTOR	1. POMIAR SYTUACYJNO-WYSOKOŚCIOWY 1957 r. - 1:5000 Wojew. Biuro Geodezji i Terenów Rolnych w Skierniewicach, Pracow. w Sochaczewie	2. INWENTARYZACJA ZIELENI		
	3. STUDIUM HISTORYCZNE	4. ZAŁOŻENIA TECHNICZNO-EKONOMICZNE	5. DOKUMENTACJE BRANŻOWE, TECHNICZNE I EKSPERTYZY		
9	PROWADZONE REMONTY	BUDYNKÓW nie było	PARKU	METRYCZKĘ SPORZĄDZIŁ: Maria NAJMOWICZ DATA 21.11.1977	

I KRÓTKA ANALIZA HISTORYCZNA

1. Ewolucja układu przestrzennego

Jedyne źródło archiwalne wspominające o parku w Żukowie to Rejestr Ogrodów Polskich. Jest to projekt Waleriana Kroneberga z około 1900 r. /załączona reprodukcja/.

Plan zorientowany; zawiera oznaczenia: budynków mieszkalnego i gospodarczych, dróg ogrodowych w układzie nieregularnym, placów wypoczynkowych, podjazdu z gazonem przed budynkiem dworku z zaznaczeniem wejścia głównego, drzew pojedynczych, w grupach swobodnych i w alejach, szpalerów, żywopłotów, krzewów, kwietników, kwater ogrodu owocowego otaczających z obu stron ogród ozdobny, rzeczki przepływającej pod dworem w obrzeżu ogrodu od strony północnej. Na rysunku pod planem legenda w języku francuskim z oznaczeniami cyfrowymi użytymi na planie.

W czasie sporządzania projektu właścicielem majątku był Bolechowski.

Najprawdopodobniej projekt ten nie został zrealizowany lub zrealizowano go tylko częściowo, bo informacje uzyskane z przekazu ustnego nie potwierdzają w całości układu pokazanego na planie. Przekaz ten potwierdza jedynie aleję prowadzącą od dworku w kierunku zabudowań gospodarczych, aleję lipową prostopadłą do dworku biegnącą wzdłuż osi założenia oraz gazon przed dworem od strony rzeki.

W 1916 r. dwór został rozbudowany.

Od roku 1918 właścicielem majątku była rodzina Węgrzyckich.

Właściciel mimo niewielkiego majątku /49 ha/ dbał o park

lecz nie wprowadzał żadnych zmian.

Istniały aleje: klonowa, lipowa i kasztanowa.

W latach trzydziestych umarł Węgrzycki - senior. Majątkiem rozporządzała wdowa i młodzi synowie. Park niszczał.

W czasie wojny park nie zmienił właściciela, ulegał jednak dalszej dewastacji - wyrąbывano drzewa na opał.

Po wojnie majątek nie uległ parcelacji i nie zmienił właściciela.

W 1946 r pani Węgrzycka wydzierżawiła jeden pokój szkole.

Z czasem sukcesywnie cały dworek został zajęty przez szkołę podstawową.

Od roku 1967 w dworku mieszczą się mieszkania. Dworek i działka z resztkami parku została sprzedana przez Węgrzyckiego.

Kupił ją Kępista - obecny właściciel.

2. Dawne plany - załączona reprodukcja z Rejestru Ogrodów Polskich.

3. Źródła do dziejów parku

Oprócz publikacji z Rejestru Ogrodów Polskich, opierano się na niezbyt precyzyjnym przekazie ustnym długoletniego mieszkańca wsi Żuków - pana Szewczyka.

Okazało się niemożliwe nawiązanie kontaktu z byłym właścicielem Węgrzyckim mimo, że mieszka w Józefowie k/Warszawy.

Brak informacji w następujących źródłach:

- Katalog Zabytków Sztuki
- Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego
- Archiwum G.Ciołka
- Materiały będące w posiadaniu:

1. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
2. Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody
3. Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie
4. PKZ

II CHARAKTERYSTYKA STANU ISTNIEJĄCEGO

1. Układ przestrzenny

Dwór i resztki parku usytuowane są w bezpośredniej bliskości szosy prowadzącej od Żukowa do wsi Mistrzewice. Działkę łączącą z szosą dróżka wysadzana częściowo młodymi klonami. Przed dworkiem znajdują się zapuszczony trawnik i resztki starodrzewia /zd.4/. Na kilkanaście metrów przed dworkiem teren opada w kierunku rozlewiska rzeczki stromą skarpą /zd.5/. Z ganku dworku, usytuowanego nad skarpą, rozciąga się widok na dolinę rzeki Bzury. Jest to świadomie wybrany punkt widokowy. Potwierdza to wyraźnie otwarcie wśród starodrzewia /zd.3/.

Za dworkiem szczątki alei prowadzącej do zabudowań gospodarczych.

Dworek częściowo spełnia funkcje mieszkania, częściowo jest zapuszczony. Z lewej strony dworku mieszczą się niedawno zbudowane komórki i kurniki. Z nich wydzielono jedną izbę mieszkalną.

Od strony szosy ogrodzenia brak. Częściowo ogrodzenie przylegającej działki szkolnej spełnia rolę ogrodzenia działki. Reszta ogrodzenia to drut kolczasty. Od strony południowej naturalną granicą jest rzeczka i jej rozlewisko.

2. Skrócona inwentaryzacja roślin

Wykaz drzew i krzewów

1. *Aesculus hippocastanum* - Kasztanowiec biały - 4
2. *Acer platanoides* - klon pospolity - 5
3. *Acer negundo* - klon jesionolistny - ok.10
4. *Fraxinus excelsior* - jesion wyniosły - 2
5. *Alnus incana* - olsza szara - ok.30
6. *Tilia cordata* - lipa drobnolistna - 11
7. *Symphoricarpos albus* - śnieguliczka biała
8. *Syringa vulgaris* - bez lilak
9. *Pyrus communis* - grusza dzika - 2
10. *Robinia pseudoacacia* - robinia akacjowa - 7
11. *Crataegus monogyna* - głóg jednoszyjkowy

Park z liczbową przewagą gatunków:

Tilia cordata /lipa drobnolistna/, *Acer negundo* /klon jesionolistny/, *Alnus incana* /olsza szara/.

Na uwagę zasługują ponad 70-letnie lipy /zd.4/ oraz jeszcze starsze lipy /prawdopodobnie ponad 100-letnie/ będące w złym stanie.

Wiek pozostałych drzew kształtuje się w granicach od 40-70 lat. Stan ich nie jest zadowalający, Zaobserwowano liczne uszkodzenia mechaniczne drzew.

Pomników przyrody brak.

3. Analiza stanu zachowania układu zabytkowego

Z parku w Żukowie nie pozostało prawie nic.

Najprawdopodobniej dróżka dojazdowa pokrywa się z dawną aleją wjazdową. Przy dużej wyobraźni można doszukać się miejsca gazonu i śladów podjazdu. Zachowała się częściowo aleja prowadząca spod dworku do zabudowań gospodarczych. Nadal czytelny jest punkt widokowy z ganku dworku /zd.3/.

Po II wojnie wzniesiono jedynie komórki z lewej ^{głazowej} strony dworu.

Sam dworek o wyglądzie klasycystycznym ^{głazowej} bliski jest ruiny /zd.1/.

Drzewostan nie był zmieniony, jedynie w 90 % został zlikwidowany.

4. Rola w krajobrazie

Można zaryzykować twierdzenie, że dworek z resztą parku położony jest w krajobrazie już zurbanizowanym.

Mimo złego stanu technicznego, budynek o podobnym wyrazie architektonicznym robi wrażenie rozbijając monotonię typowych budynków - szkoły i okolicznych domów mieszkalnych. Na skarpie, doskonale widoczny, rzucający się w oczy przechodzącym szosą, razem z niewielką kępą starych drzew, jest reliktem dawnego krajobrazu naturalno-kulturowego.

III WNIOSKI

1. a/ Granica ochrony konserwatorskiej

Proponowaną granicę ochrony konserwatorskiej przeprowadzono tak aby objęła wjazd, resztkę starych drzew, rozlewisko rzeki i oczywiście dworek. Przebiega ona wzdłuż ogrodzenia działki, co czyni ochronę konserwatorską realną, bo dworek

i park objęte są ochroną konserwatorską, o czym można dowiedzieć się z wydawnictwa PKZ.

b/ Ochroną ekologiczną objęto znacznie większy obszar celem nie dopuszczenia do zmiany środowiska, a przede wszystkim do zatrucia rzeki, która zachowała się czysta.

c/ Granicę ochrony kompozycji widokowej trudno wytyczyć na planie, gdyż z punktu widokowego z ganku dworku rozciąga się widok na kilka kilometrów wzdłuż doliny Bzury /zd.3/. Widok ten należy objąć ochroną.

Punkt widokowy z drogi znalazł się w granicach ochrony konserwatorskiej.

2. Ewentualne zmiany w użytkowaniu.

Obecny użytkownik nie wydaje się być uciążliwym dla parku i dworku, oczywiście pod warunkiem prawidłowo prowadzonej ochrony konserwatorskiej.

Żadnych uciążliwych składowisk w bezpośredniej bliskości obiektu nie ma.

3. Zakres porządanej renowacji

W wypadku obiektu w Żukowie renowacja może jedynie odnosić się do dworu. Generalny remont z uzupełnieniem ubytków przywróciłby dawny stan. Chociaż trudno mówić tu o czystości stylowej, zachowane gzymsy, pilastry, łuki okienne i spadek dachu, dworek ten jest wyrazem gustu, możliwości ekonomicznych i architektonicznego myślenia końca XIX w. /zd.1,2/.

Renowacja dotycząca resztki parku siłą rzeczy musi ograniczyć się jedynie do zabiegów konserwatorskich wokół starych, wymagających takich zabiegów, drzew.

Wykonując ewidencję parków przydworskich w czterech gminach woj. skierniewickiego, trudno nie spostrzec, że większa ich część utraciła bądź nigdy nie posiadała walorów kwalifikujących je do wpisania nawet do niższych grup zabytków. Rozpatrywane jako oddzielne obiekty, bez uwzględnienia ich lokalizacji ściśle z konserwatorskiego punktu widzenia, wiele parków skazane było by na zagładę. Rozpatrywanie jednak problemu konserwatorskiego w połączeniu z zagadnieniami planowania przestrzennego dało by naszym zdaniem, o wiele bardziej pożądane efekty.

Duże skupisko parków przydworskich, zlokalizowane jest w mikroregionie otoczonym ukształtowanymi aglomeracjami - Warszawską-Łódzką oraz tworzącą się Płocko-Włocławsko-Toruńską.

Wspomniany mikroregion pozostaje poza zasięgiem intensywnego zurbanizowania jednak w strefach wypoczynku świątecznego, a częściowo nawet w zasięgu podmiejskich stref wypoczynku po pracy, wyznaczonych dla aglomeracji.

Jednocześnie plany zagospodarowania przestrzennego kraju do roku 2000 nie przewidują zmiany wiodącej funkcji gospodarczej mikroregionu - intensywne rolnictwo. Funkcja ta w zasadzie nie jest konfliktowa z potencjalną, w razie zachowania parków i zabytkowej kubatury, funkcją rekreacji oraz obsługi turystyki ponad krajowej. To odnosi się do obiektów przylegających do szosy E-8. Był by to efekt ekonomiczny i rekreacyjny.

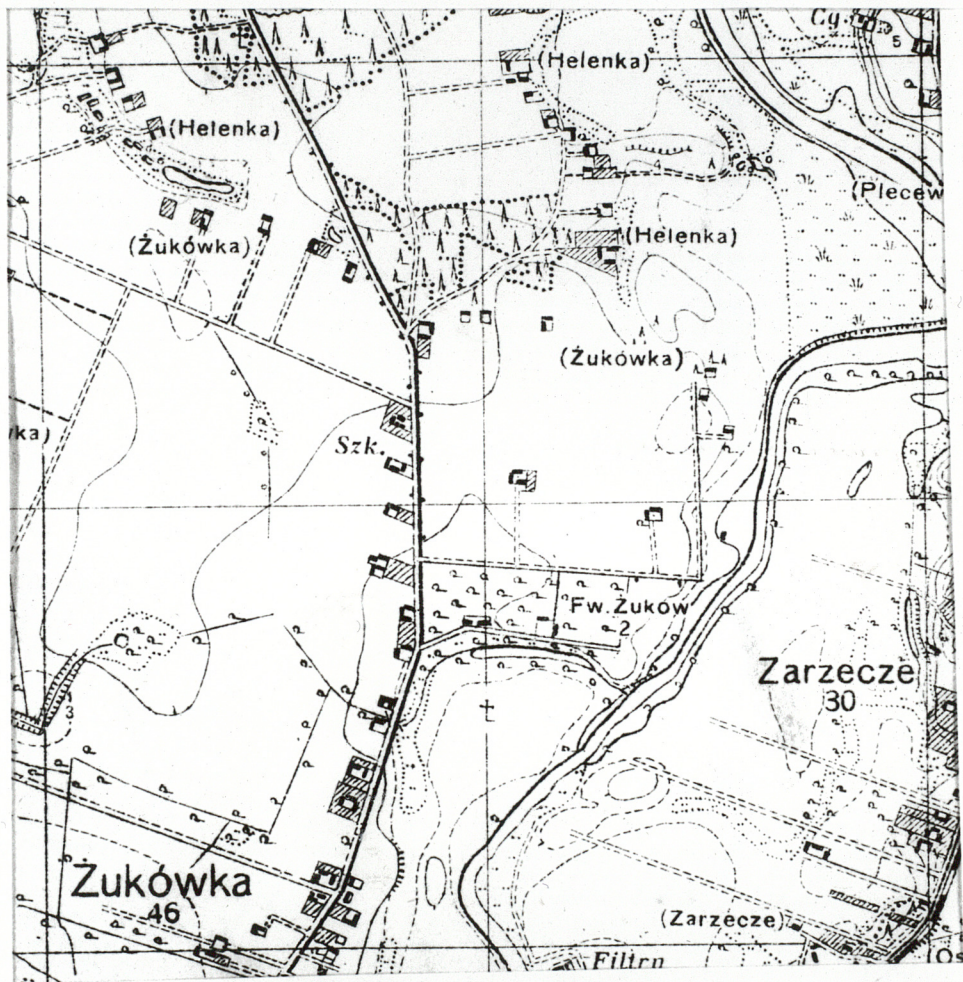
Kompleksowa ochrona i rewaloryzacja wszystkich parków naszym zdaniem jest całkowicie zgodna z postulatami karty Weneckiej i Cieszyńskiej. Nawet więcej - rewaloryzacja i ochrona niektórych obiektów usprawiedliwia jedynie to, że są częścią większego układu objętego ochroną. Z kolei pokuszenie się na rewaloryzację w skali regionu dało by efekt konserwatorski bez precedensu -

pozostający dotychczas w sferze rozważań teoretycznych. Zupełnie świadomie zalecamy powyższe zabiegi konserwatorskie, gdyż wraz z dewastacją parków region traci największą liczbową grupę elementów kształtujących jego krajobraz i ład przestrzenny. Można więc zaryzykować twierdzenie, że następuje totalne zniszczenie jego podstawowych walorów.

Zdając sobie sprawę z tego, że powyższe fakty i rozważania są ogólnie znane, chcieliśmy jedynie zwrócić uwagę na potrzebę kompleksowego podejścia do wymagających ochrony układów parkowych, nie roszcząc sobie pretensji do odkrywczości naszych tez.

Jednak jako dyplomanci Wydziału Architektury P.W. i Wydz. Kształtowania Terenów Zielonych SGGW czujemy się w obowiązku zasygnalizowania poczynionych spostrzeżeń.

Autorzy

RECENZJA EWIDENCJI PARKU

Nazwa parku - miejscowość: Żuków gm. Sochaczew woj. skierniewickie.

Autor ewidencji: S. Ikonow i in. Rok opracowania 1977

Czy ewidencja wykonana jest zgodnie z instrukcją: tak

Czy jest kompletna: tak

Analiza historyczna: W oparciu o dane z Rejestru Ogrodów Polskich i przekaz ustny byłego mieszkańca Żukowa.

Wykorzystanie źródeł: wykorzystano prawie wszystkie dostępne źródła, poza kontaktem z byłym właścicielem /co było ponoć niemożliwe/.

Analiza układu przestrzennego: poprawna.

Inwentaryzacja roślin: wymieniono 11 gat. drzew i krzewów. Jest to ilość prawdopodobna, w związku ze złym stanem zachowania parku.

Analiza stopnia zachowania układu: Układ prawie nie zachował się do czasów dzisiejszych, pozostało tylko kilka pojedynczych elementów.

Wnioski autorów ewidencji: wnioski nieśmiałe jak dla obiektu zabytkowego. Można wszak zaproponować odtworzenie układu w w zaproponowanych granicach ochrony konserwatorskiej. Rekonstrukcja jest możliwa, dzięki zachowanemu staremu planowi wg Kronenberga, o ile będzie nią zainteresowany użytkownik parku.

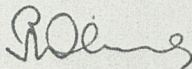
Dokumentacja fotograficzna: wystarczająca

Ocena planu parku: plan wykonany zgodnie z instrukcją. Nieścisłość w oznaczeniu zabytkowego dworku.

Ogólna ocena całości opracowania: Opracowanie dotyczy obiektu bardzo zniszczonego, zachowanego w małym fragmencie. Wykonana jest poprawnie i rzetelnie.

Konkluzja: ewidencja wykonana jest poprawnie lecz należy ^{sprawdzić}, czy zostało wydane orzeczenie ochronne dla parku i podać numer rejestru.

Łódź, dnia 16 III 78

Recenzant-doc. dr hab. Romuald Olaczek

USTOSUNKOWANIE SIĘ AUTORÓW DO RECENZJI PARKU W ŻUKOWIE

Autorom wydaje się zbędne poddawanie w wątpliwość próby nawiązania kontaktu z byłym właścicielem. Po prostu mimo prób i specjalnego ponownego odwiedzenia, obecni właściciele nie dali nam adresu poprzedniego właściciela. Ponoć nie mogli go odnaleźć.

Prawdziwym powodem nie uzyskania tego adresu jest jedynie mentalność obecnych użytkowników.

Autorzy są zdania, że w żadnym wypadku nie należy proponować odtwarzania układu według zachowanego starego planu Kronnenberga. Projekt ten nie został nigdy zrealizowany /str.2/. Propozycja zrealizowania go teraz jest sprzeczna ze współczesnymi pojęciami i zasadami ochrony i konserwacji zabytków. Poza tym zapewniamy, że obecny właściciel zupełnie nie jest zainteresowany jakąkolwiek ochroną, a tym bardziej odtwarzaniem jakiegoś dawnego układu.

Wogóle propozycja zastąpienia kawałka ornego pola ogrodem ozdobnym, obecny właściciel potraktowałby jako pochodzącą od osoby nie będącej przy zdrowych zmysłach. Zresztą nietrudno się tego domyśleć oglądając na zdjęciach stan i otoczenie budynku mieszkalnego.

Odtworzenie ogrodu mieści się na obecnym etapie rozwoju ochrony zabytków jedynie wśród rozważań teoretycznych. Odtworzenie go może znaleźć rację jedynie jako odtworzenie elementu regionu, a sam nowy ogród musi mieć wyraźne cechy naszych czasów, wyraźnie różniących go od resztek dawnego układu.

Zapewniamy jeszcze raz, że podając nasze wnioski braliśmy pod uwagę powyższe rozważanie. Znając z instrukcji głównych odbiorców ewidencji nie wdawaliśmy się w tak daleko idące szczegóły, zresztą zupełnie nas nie obowiązujące. Niestety po recenzji zmuszeni jesteśmy zrobić to tutaj, co siłą rzeczy musi podnieść koszty opracowania. Wszystko tyżące się obecnej prawnej ochrony obiektu powiedziane jest na str. 7.

Autorzy

Fot. 1 DWOREK - ELEWACJA PRONTOWA

Fot.2 DWOREK - WIDOK OD STRONY OGRODU

For.3 DOLINA SZURY - WIDOK WZDŁUŻ OSI DAWNEGO ZAŁOŻENIA
PUNKT WIDOKOWY

Fot. 4 FRAGMENT ZACHOWANEGO STARODRZEWIA

FOT. 5 WIDOK NA SKARPĘ I ROZLEWISKO STRUMIENIA
PRZEPLYWAJĄCEGO POD DWOREM W OBIĘRZU
OGRODU OD STRONY POŁUDNIOWEJ

Podstawowe oznaczenia graficzne elementów
planów dla celów ewidencjonowania
zabytkowych założeń zieleni

	Aktualna granica parku		Skarpy
	Pierwotna granica parku		Drogi dawne dobrze zachowane
	Budynki murowane		Ślady dróg dawnych
	Budynki drewniane		Drogi założone współcześnie
	Budynki murowane o wartościach zabytkowych		Masyw starodrzewia
	Budynki drewniane o wartościach zabytkowych		Szpalery lub aleje
	Miejsca lub pozostałości budynków zabytkowych		Pojedyncze stare drzewa liściaste i iglaste
	Rzeźby parkowe		Drzewa uznane za pomniki przyrody
	Ogrodzenie trwałe (z muru, kamienia, metalu, na podmurówce i słupach betonowych lub metalowych)		Masyw drzewostanu młodego
	Ogrodzenie trwałe o wartościach zabytkowych		Pojedyncze młode drzewa liściaste i iglaste
	Ogrodzenie nietrwałe		Skupiny krzewów
	Bramy i furtki		Zymofity
	a) Aktualne wejście do parku		Powierzchnie trawiaste
	b) Dawne wejście do parku		Kwieтники
	Baseny, fontanny		Osie kompozycji
	Rzeki, strumienie		Osie widokowe
	Naturalny zbiornik wodny		Stanowisko i kierunek wykonania zdjęcia fotograficznego
	Naturalny zbiornik wodny sztucznie stworzony		Granice ochrony zabytkowego sadzenia
			Granice ochrony sztucznych powłok włókna
			Granice ochrony dendroplasty

